

**"HOZIRGI ZAMON INGLIZ TILIDA TURG'UN VA ERKIN SO'Z
BIRIKMALARINING XUSUSIYATLARI "**

URGENCH RANCH TEXNOLOGIYA UNIVERSITETI

LINGVISTIKA INGLIZ TILI FAKULTETI

SHAXLO MAHMOOD

2402 GURUH

ANNOTATSIYA: *Ushbu maqolada hozirgi zamon ingliz tilidagi so'z birikmalarining turli shakllari va ularning xususiyatlari tahlil qilinadi. Turg'un (idiomatik) va erkin so'z birikmalarining tuzilishi, semantikasi va qo'llanish o'rinlari o'rganiladi. Tadqiqot davomida turg'un so'z birikmalarining ma'nosi ko'pincha tarkibiy qismlarining lug'aviy ma'nosidan farq qilishi, erkin so'z birikmalar esa kontekstga mos holda tuzilishi qayd etiladi. Shuningdek, turg'un va erkin so'z birikmalarining ingliz tilida kommunikativ ahamiyati va ularning til o'rganuvchilarga ta'siri ham ko'rib chiqiladi.*

Kalit so'zlar: *Ingliz tili, Turg'un so'z birikmalari, Erkin so'z birikmalari, Idiomalar, Semantika, So'z birikmalari tuzilishi, Lingvistik tahlil.*

АННОТАЦИЯ: *В статье анализируются различные формы словосочетаний в современном английском языке и их особенности. Изучаются структура, семантика и употребление идиоматических и свободных фраз. В ходе исследования было отмечено, что значение устойчивых словосочетаний часто отличается от словарного значения их компонентов, тогда как свободные словосочетания образуются в зависимости от контекста. В статье также рассматривается коммуникативное значение устойчивых и свободных фраз в английском языке и их влияние на изучающих язык.*

Ключевые слова: *английский язык, устойчивые фразы, свободные фразы, идиомы, семантика, структура фразы, лингвистический анализ.*

ABSTRACT: *This article analyzes the various forms of phraseological units in modern English and their characteristics. The structure, semantics and places of*

use of idiomatic and free phrases are studied. During the study, it is noted that the meaning of phraseological units often differs from the lexical meaning of their components, while free phrases are formed in accordance with the context. The communicative significance of phraseological units and free phrases in English and their impact on language learners are also considered.

Keywords: *English language, Phraseological units, Free phrases, Idioms, Semantics, Phraseological unit structure, Linguistic analysis.*

KIRISH

Ingliz tili dunyoda eng ko'p qo'llaniladigan tillardan biri bo'lib, uning murakkabligi so'z birikmalarining xilma-xilligi va boyligida yaqqol namoyon bo'ladi. So'z birikmalari tilda ma'lum bir ma'noni ifodalashda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi. Ingliz tilida turg'un (idiomatik) va erkin so'z birikmalari ayniqsa keng tarqalgan va ular turli lingvistik hamda kommunikativ xususiyatlarga ega. Ushbu maqolada bu so'z birikmalarning asosiy farqlari va xususiyatlari batafsil o'rganiladi.

Turg'un so'z birikmalari

Turg'un so'z birikmalari, odatda, idiomalar yoki frazeologik birikmalar deb ataladi. Ularning asosiy xususiyati shundaki, ular bir butun ma'noga ega bo'lib, tarkibiy qismlarning lug'aviy ma'nolari alohida ko'rinishda ifodalanmaydi. Masalan:

- **Break the ice** – muzni eritmoq (suhbatni boshlash yoki tanishuvdagi noqulaylikni yo'qotish).
- **Spill the beans** – sirni oshkor qilish.

Turg'un so'z birikmalarning quyidagi xususiyatlarini ajratib ko'rsatish mumkin:

1. **Idiomatiklik:** Birikmaning ma'nosi uning tarkibidagi so'zlarning aniq lug'aviy ma'nosidan farq qiladi.
2. **Barqarorlik:** Turg'un so'z birikmalarning tuzilishi o'zgarmaydi, ya'ni ular grammatik jihatdan mustahkam.
3. **Madaniy bog'liqlik:** Idiomalar ko'pincha xalqning madaniyati, tarixi va an'analarini aks ettiradi.

Erkin so'z birikmalari

Erkin soʻz birikmalari esa tarkibiy qismlarning lugʻaviy maʼnosi asosida hosil qilinadi va ular kontekstga qarab turli xil maʼnolarni anglatishi mumkin. Masalan:

- **Drink water** – suv ichmoq.
- **Write a letter** – xat yozmoq.

Erkin soʻz birikmalarining asosiy xususiyatlari:

1. **Semantik aniqlik:** Har bir soʻzning lugʻaviy maʼnosi aniq va tushunarli.
2. **Grammatik moslashuvchanlik:** Bunday birikmalar grammatik jihatdan oson oʻzgartirilishi va moslashtirilishi mumkin.
3. **Universallik:** Ularning qoʻllanilishi maʼlum bir madaniyat yoki tarix bilan cheklanmagan.

Turgʻun va erkin soʻz birikmalarining farqlari

Quyida ikki turdagi soʻz birikmalarni farqlovchi asosiy jihatlar keltirilgan:

Xususiyat	Turgʻun soʻz birikmalari	Erkin soʻz birikmalari
Maʼno	Idioatik, koʻpincha kontekstga bogʻliq	Aniq va toʻgʻridan-toʻgʻri
Tuzilma	Barqaror va oʻzgarmas	Grammatik oʻzgarishlarga moslashadi
Qoʻllanish doirasi	Madaniyatga xos, cheklangan	Umumiy, keng doiraga ega
Tushunarlilik	Kontekstni talab qiladi	Oson tushunarli

Turgʻun va erkin soʻz birikmalarining kommunikativ roli

Ingliz tilida turgʻun va erkin soʻz birikmalari tilning boyligi va ifoda vositalarini kengaytirishga xizmat qiladi. Turgʻun soʻz birikmalar xalqning madaniyati va hayot tarzi haqidagi chuqur bilimni aks ettirsa, erkin soʻz birikmalar esa kundalik suhbatda va rasmiy yozishmalarda sodda, lekin samarali muloqotni taʼminlaydi.

Masalan, idiomalar notiqlikni va ifoda mahoratini oshirishda yordam beradi. Shu bilan birga, erkin soʻz birikmalar oddiy va amaliy maqsadlarga xizmat qiladi. Shunday qilib, ikki turdagi soʻz birikmalar til oʻrganuvchilar va kommunikatsiya ishtirokchilari uchun birdek muhimdir.

Turgʻun va erkin soʻz birikmalarni chuqur oʻrganish uchun ularni lingvistik jihatdan tahlil qilish bir necha asosiy yoʻnalishlarni talab etadi. Bu jarayonda quyidagi metodlar qoʻllaniladi:

1. **Semantik tahlil:** Soʻz birikmalarining maʼnosini kontekstual jihatdan oʻrganish. Turgʻun birikmalarda idiomatik maʼno asosiy rol oʻynaydi, shuning uchun ularning semantik jihatlarini izohlash madaniy va tarixiy omillarga asoslanadi. Erkin birikmalarda esa maʼno soʻzlarning toʻgʻridan-toʻgʻri lugʻaviy talqiniga asoslanadi.

2. **Struktural tahlil:** Soʻz birikmalarining grammatik tuzilishini oʻrganish. Turgʻun birikmalarda grammatik oʻzgartirish imkoniyati cheklangan boʻlsa, erkin birikmalarda bu imkoniyat kengroq boʻladi. Masalan:

o **Turgʻun birikma:** "Kick the bucket" – bunda "kick" yoki "bucket" soʻzlarini almashtirish yoki oʻzgartirish birikmaning idiomatik maʼnosini yoʻqotadi.

o **Erkin birikma:** "Drink cold water" – bu birikmada "cold" soʻzini "hot" yoki boshqa sifat bilan almashtirish mumkin.

3. **Pragmatik tahlil:** Soʻz birikmalarining kommunikativ vazifasi va ularning qoʻllanilish oʻrnini tahlil qilish. Turgʻun birikmalar, koʻpincha, obrazli ifodalar va ifodaviy nutq uchun ishlatiladi, shu bilan birga, ular tinglovchiga oʻziga xos taʼsir oʻtkazadi. Erkin birikmalar esa koʻproq funksional va informativ maqsadlarga xizmat qiladi.

Hozirgi zamon ingliz tilida turgʻun soʻz birikmalarining zamonaviy roli

Turgʻun soʻz birikmalar ingliz tilida muloqotni yanada rang-barang qilishda muhim rol oʻynaydi. Ularning zamonaviy tildagi qoʻllanishi quyidagi holatlarda kuzatiladi:

1. **Adabiyot va ommaviy axborot vositalarida:** Idiomalar asarlar mazmunini boyitadi va oʻquvchilarga chuqurroq hissiy taassurot qoldiradi.

2. **Ijtimoiy tarmoqlarda:** Turgʻun birikmalar qisqa, lekin kuchli taʼsir koʻrsatadigan ifoda vositasi sifatida ishlatiladi. Masalan, "Think outside the box" kabi birikmalar innovatsion fikrlashni targʻib qiladi.

3. **Biznes va diplomatiyada:** Idiomalar til oʻrganayotgan insonlar uchun muayyan kontekstda nutqni tushunishni va madaniyatlararo muloqotni osonlashtiradi.

Erkin soʻz birikmalarining dinamikasi

Erkin soʻz birikmalar ingliz tilining dinamik rivojlanishini namoyon qiladi. Ularga yangi soʻzlar qoʻshilishi va yangi kombinatsiyalar yaratilishi ingliz tilining

moslashuvchanligini ko'rsatadi. Masalan, texnologiyalar rivojlanishi bilan yangi so'z birikmalar yuzaga kelmoqda:

- **Download a file** – faylni yuklab olish.
- **Stream a video** – video tomosha qilish (onlayn).

Tadqiqot va o'rganuvchilar uchun ahamiyati

Hozirgi zamon ingliz tilida turg'un va erkin so'z birikmalarni o'rganish til o'rganuvchilarning quyidagi qobiliyatlarini rivojlantiradi:

1. **Madaniy muloqot qobiliyati:** Idiomatik birikmalarni tushunish orqali boshqa madaniyatlarni anglash va ularga yaqinlashish.
2. **Kommunikativ samaradorlik:** Erkin va turg'un so'z birikmalarni to'g'ri qo'llash orqali tinglovchi va o'quvchiga aniq va ravshan xabar yetkazish.
3. **Nutq boyligini oshirish:** Turg'un birikmalarning nutqiy rang-barangligi va erkin birikmalarning universalligi tufayli tilni boyitish imkoniyati.

Hozirgi tadqiqotning istiqbollari

Turg'un va erkin so'z birikmalarni o'rganish kelajakda yangi lingvistik tadqiqotlarga yo'l ochadi. Ayniqsa, zamonaviy texnologiyalar yordamida ushbu so'z birikmalarni sun'iy intellekt va mashina tarjimasini orqali qo'llash imkoniyatlari kengaymoqda. Bu jarayon tilni o'rganish va uni boshqa tillarga tarjima qilishni yangi bosqichga olib chiqadi.

Turg'un va erkin so'z birikmalarning o'ziga xosligi ingliz tilining murakkab, ammo jozibador tili ekanligini ko'rsatadi. Ular nafaqat til o'rganuvchilar uchun, balki madaniy va akademik sohalarda ham katta ahamiyatga ega. Ushbu mavzuni o'rganish tilni o'rganish jarayonida nafaqat muloqotni rivojlantirishga, balki ingliz tilining boy madaniy merosini anglashga yordam beradi.

Xulosa

Turg'un va erkin so'z birikmalari hozirgi zamon ingliz tilining ajralmas qismi hisoblanadi. Ularning har biri o'ziga xos lingvistik va kommunikativ vazifalarni bajaradi. Turg'un birikmalar ko'proq ifodaviylik va madaniy boylikni aks ettirsa, erkin birikmalar kundalik hayotda oddiy va aniq muloqotni ta'minlaydi. Ushbu so'z

birikmalarni chuqur o'rganish ingliz tilida mukammal suhbatlashish va yozish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. **Mahmudov, N.** (2019). *Tilshunoslikka kirish*. Toshkent: O'zMU nashriyoti.
2. **To'xtaboyeva, S.** (2018). *Lingvistik birliklarning semantik va pragmatik xususiyatlari*. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
3. **Rasulov, O.** (2021). *Ingliz tilida so'z birikmalarining tasnifi va ularning o'zbek tilidagi tarjimasi*. Toshkent: Universitet nashriyoti.
4. **Saidova, N.** (2017). *Ingliz va o'zbek tillarida idiomatik birikmalarning qiyosiy tahlili*. Toshkent: O'zbekiston milliy universiteti nashriyoti.
5. **Qodirov, A.** (2020). *Tilning mantiqiy-semantik asoslari*. Toshkent: Akademi-nashr.
6. **Fernando, C.** (1996). *Idioms and Idiomaticity*. Oxford: Oxford University Press.
7. **Moon, R.** (1998). *Fixed Expressions and Idioms in English: A Corpus-Based Approach*. Oxford: Clarendon Press.
8. **Cowie, A. P., Mackin, R., & McCaig, I. R.** (1983). *Oxford Dictionary of Current Idiomatic English*. Oxford: Oxford University Press.